

Lőrincz László

Az anyanyelv fontossága

A Nagyenyedi Benkő Ferenc Tudományos Műhely alapítója és vezetőjeként vettem részt a jubileumi tudományos gyűlésen, amely az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság 10 éves munkáját értékelte. Abból a városból jöttem, ahol majd négy-száz éve működik Bethlen Gábor Kollégiuma, amiről meggyőződéssel mondhatjuk, hogy ez a város kollégiumával egyetemben a magyar oktatás Mekkája, a magyar nyelv ápolója és fenntartója, a történelem kegyetlen viharainak közepette.

A konferencián elhangzott beszédek és tudományos előadások nivós volta és tartalma, szellemi támogató ereje nagy segítséget nyújtott az itthoni munkánkban, kutatási és szervező tevékenységünkben.

A jubileumi gyűlésen sok szó esett a nyelvi problémákról, amelyek könnyen megzavarhatják az emberek közötti kommunikációt. Ebben a kontextusban az anyanyelvnek kiemelt a fontossága. Minden embernek van *anyanyelve*, bármilyen nemzetiségű is legyen, éppen úgy mint Édesanyja is csak egy van egy embernek. Mindkettőhöz finom, érzelmi és elszakíthatatlan szálak fűzik.

A *nyelv* biológiai és bio-informatikai jelenség, ugyanakkor társadalmi jelrendszer, pszichológiai szempontból pedig az érzelmek kifinomult tolmácsolója. Az ember számára tökéletes eszköz, melynek segítségével gondolatait és érzelmeit képes kifejezni, pontosan és érzékeny módon, kapcsolatokat teremteni a külvilággal, embertársaival.

„A gondolkozást, a kommunikációt, a kultúrát és a társadalmat szövi egésszé” (Black, 1968).

Az *anyanyelv*: Földünkön, a nyelvtudományok ismerete szerint jelenleg kb. 5-7.000 nyelvet beszélnek az emberek. Ezek közül mindenik nyelv valamely ember, embercsoport, nép anyanyelve. Az anyanyelvnek, az anyanyelven való beszédnek van egy erőteljes érzelmi vetülete is, segítségével álmokat vagyunk képesek teremteni magunknak, intím lelkivilágunkat nyitja meg mások előtt, és teremt kapcsolatot mások megismerésének irányába. Természetes dolog, hogy a fogalomalkotás és a gondolatfűzés kiben-kiben az anyanyelven alapozódik meg, s ezért ennek továbbfejlődése egyéni és társadalmi vonatkozásában egyaránt akkor szerves, ha a magasabb szintű és szélesebb körű kiterjedése is erre épül. Ugyancsak erre épül, épülhet az idegen nyelvek tanulása is. Íme a két fogalomcsoport: anyanyelv és idegen nyelvek minőségi ismerete, a XXI. század szelleme és alapkövetelménye. Az idegen nyelv elsajátítása az anyanyelv ismeretének adott szintjére támaszkodik.

Minden embernek van anyanyelve, bármilyen nemzetiségű is legyen. A társadalmi érintkezés legáltalánosabb, az egyén legintimebb eszközei közé tartozik. Földünkön élő bármely ember ezen érti meg legkönnyebben a dolgokat és fejezi ki magát a legtökéletesebben.

sebben, még ha több nyelvet ismer is. Ezen a nyelven számol, gondolkodik, álmodik, ezt nem tanulja, hanem az anyatejjel együtt szívja magába, még csecsemő korában. Ezt nem lehet elfelejteni sem egykönnyen. Annyira szükséges az egyén számára, mint a tiszta levegő, vagy a tiszta víz. A szellemi és a gyakorlati élet megnyilvánulásának legfontosabb eszköze. E nélkül nincs megfelelő kommunikáció. Ez képezi az alapot. Ezen kommunikál legtökéletesebben bármely nemzet. A tapasztalat azt mutatja, hogy bármely társadalom fejlődésében az anyanyelven történő gondolkodás vezetett el jelentős új, tudományos, technikai, művészeti stb. eredményekhez.

Az egyén anyanyelvének használatával juthat legkönnyebben magasabb képzettségi szintre is, és tud hasznos tagja lenni a társadalomnak, annak az országnak, amelyben él. Haladószellemű országok felismerik e tényt.

Az utolsó időben az agyműködést (in vivo) vizsgáló kutatások (PET, pozitron emissziós tomográfia) tudományosan is megalapozzák a nyelvi kommunikáció keretén belül az anyanyelv kivételesen fontos szerepét.

Jogi szempontok: Az anyanyelv a tudomány mai állása szerint az emberi faj számára az egyedek közötti kommunikáció, a megismerés, és az idegen nyelvek tanulásának alapeszköze, használatának joga pedig az egyetemes emberi jogok közé tartozik, és nem képezheti vita tárgyát semmilyen emberi fórumon, az ENSZ-en kívül. E jog gyakorlásának a tiszteletben tartása a nemzetközi jogon kívül az emberi méltóság és a mindenkori emberi jóérzés problémakörébe tartozik, és a másság elfogadásán alapszik. A törvényt tisztelő, jóérzésű, civilizált ember, ország így is tesz. E jogok bárki vagy bárkik által való be nem tartása, tiltása, vagy zaklatása az emberiség ellen elkövetett bűnnek minősíthető.

Az egyén saját szabadságának határait az a mód határozza meg, ahogyan képes kezelni mások szabadságát.. Minden nép annyit ér, mint amennyire tiszteletben tudja tartani mások jogait. (szokásait, nyelvét, másokat és a másságot). Egy ember, ország nagysága abban rejlik, ahogyan képes betartani adott szavát, tehát ahogyan tiszteletben tartja a törvényeket, és betartja a megállapított szabályokat, mindennemű fenntartás és a demagógia használata nélkül.

Egyetemes problémáról van szó, talán az emberiség egyik legfontosabbjáról, a nyelvi kommunikációról, az anyanyelv használatának jogáról. Bárhol e világon, bármilyen nyelvről is legyen szó, lépéseket kellene tenni, akadémiai szinten, megfelelő diplomáciai úton, megfelelő nemzetközi fórumokon, az anyanyelvnek a nyelvtudományokon és a nemzetközi jogon alapuló meghatározásához és az ENSZ „Egyetemes Emberi Jogok” törvényei közé való besorolásához (ahogyan törvényben biztosított joga van az embereknek a tiszta levegőhöz, az információhoz, stb., az anyanyelvhez is legyen ugyan olyan joga, törvénybe foglalva). De az ENSZ „Gyermekek Jogaihoz” is köze van az említett problémának (a gyerekeknek joguk van gyerekeknek lenni, családban nevelkedni, ugyanúgy az anyanyelvhez is törvénybe foglalt joguk kell legyen).

Az anyanyelv és idegen-nyelv meghatározása: Anyanyelv – az a nyelv, amelyet már az édesanya méhében hall, majd az édesanyjától tanul csecsemő korától kezdve egy egyén, bonyolult agyi folyamatok eredményeként.

Ezen a nyelven kommunikál – tanul, fejezi ki magát – a legtökéletesebben az egyén, bármilyen nemzetiségű is legyen. Erre épül mindennemű kommunikáció, az idegen nyelvek tanulása is.

Mindig kivételes helyet foglal el egy személy életében, a legintimebb érzelmeit őrzi, ezen álmodik, számol stb., a „lelke mélyén van elraktározva”, és ez jut eszébe, ezen a nyelven szólal meg, ha álmából felriad.

Az idegen-nyelv: Egy személy számára az anyanyelvén kívül minden más nyelv idegen nyelvnek minősül, függetlenül attól, hogy hol él, mely pontján a földgolyónak, hány nyelvet ismer.

A szakemberek, ha 7000-re becsülik a földünkön létező nyelvek számát, akkor ebben az esetben egy személynek anyanyelvén kívül az idegen nyelvek száma 6999. Így nem állja a helyét egy olyan törvényes kijelentés, hogy X országban az állam nyelve nem lehet idegen nyelv (RO, YU). Bizony lehet.

Bizonyos országokban, ma is, a XXI. században léteznek negatív megkülönböztetések, a kisebbségeket a nyelvvizsgákon ugyanúgy bírálják el, mint a többségi nyelven – anyanyelven beszélőket, akikkel nem vehetik fel a versenyt, az említett okok miatt. Emiatt hátrányt szenvednek a tanulmányok folytatásában. Az állam nyelve mint tantárgy, minden vizsga típusban szerepel, így az érettségien, az egyetemi felvételikén stb. Tehát a kisebbségek lemaradnak a magasabb szintű szakképzésben.

Képzelnék csak el: Budapesten az érettségien és egyetemi felvételin kínai nyelvből is kellene vizsgázni, milyen eredményt lehetne elérni? – egy kínaival szemben. Lehet ezt egyenlő feltételnek nevezni?

Összességében megállapíthatjuk, hogy az emberek közötti kommunikáció óriási fejlődésen ment keresztül az idők folyamán, a tagolt beszéd megjelenésétől egészen az elektronikus-információ-távközlésig, aminek alapja az egyén számára az anyanyelv volt.

Megadatott számunkra a kivételes lehetőség ezen a gyönyörű bolygón: a lét. Erre rá kellene döbennie végre az emberiségnek, ne nehezítsük, hanem könnyítsük egymás életét.

A fent említettek az összemérség életbevágó problémáit és érdekeit illetik.